

Дата: 01.09.2023

Урок 1

Тема: Модернізм як неklasична модель культури, найновіше й найпослідовніше втілення естетико-художнього перевороту ХХ ст. Авангардизм 1910-20-их років і здійснювана ним «революція в мистецтві», його основні течії (футуризм, кубізм, дадаїзм, експресіонізм, сюрреалізм). Ф.Кафка, Дж. Джойс і М.Пруст як засновники («батьки») європейської модерністської прози.

Мета: розкрити особливості розвитку модернізму і авангардизму як провідних тенденцій літературного процесу першої половини ХХ століття; визначити риси світосприйняття та поетики М.Пруста, Дж.Джойса, Ф.Кафки; допомогти зрозуміти характер героїв модерністської прози з їх прагненням пізнати й відтворити сутність людського буття; розвивати усне мовлення, творчу уяву; виховувати почуття відповідальності людини за власну долю та долю людства.

Матеріали до уроку:

Ранній модернізм – це умовна назва ранніх модерністських течій, що виникли в останній третині ХІХ ст. і передували остаточному оформленню модернізму як нового культурного напрямку. До нього належать імпресіонізм і символізм.

Ранній модернізм пориває з традиціями реалізму і натуралізму ХІХ ст. Однак зовсім іншими були його стосунки з романтизмом. Цю систему він не відкидав, навпаки, вона служила йому за вихідну основу. Зачинателями раннього модернізму виступали, як правило, пізні романтики (Ш. Бодлер, Л. Українка). Не випадково в Німеччині й Австрії явища літератури кінця століття об'єднували під спільною назвою неоромантизму. Від романтизму ранні модерністи беруть неприйняття недосконалої дійсності, протиставлення бездуховній реальності сили духу й мистецтва, поетику контрасту й антитези.

Зрілий модернізм складається в 40-х роках ХХ ст. , відбувається пошук нових форм одухотворення реальності, що найвиразніше проявилось у поезії модернізму – в пізнього Р.-М. Рільке, Г. Аполлінера, Т.-С. Еліота, Б. Пастернака. До зрілого модернізму відносять такі течії як сюрреалізм, імажизм, акмеїзм, футуризм, експресіонізм та ін. У першій половині ХХ ст. остаточно оформилися загальні якості модернізму: увага до внутрішніх проблем особистості, проголошення самоцінності людини й мистецтва, прагнення до розімкнення часу й простору, осмислення загальних тенденцій духовного буття, що найбільш виразно виявились у творчості Ф. Кафки, Дж. Джойса, М. Пруста, У. Фолкнера та ін.

Декаданс – узагальнена назва кризового світосприйняття, яке проявляється в літературі, мистецтві, культурі. У центрі декадентської літератури стоїть людина, що відчуває свою відчуженість у світі, втрату моральних ідеалів, віру у майбутнє. Основними мотивами творів письменників-декадентів є сум, відчай, песимізм, розчарування. Підкреслена хворобливість і занепад життя стають улюбленими темами, які перетворюються на джерело витончених переживань.

Декаданс у літературі ґрунтується на поєднанні різних напрямів, течій, стилів. Наприклад, від романтизму він бере неприйняття оточуючого суспільства, розчарування в дійсності, прагнення втекти від недосконалого життя в світ краси і прекрасної ілюзії.

Декаденти тяжіють до фантастики, ірраціональності, містики, що допомагають відобразити складні зрушення у свідомості людини. Нерідко герой декадентських творів має вразливу психіку, що сприяє глибоким прозрінням, а оточуючий світ замальовується у підкреслено брутальних тонах. Так відбувається поєднання натуралізму з романтизмом у межах декадансу.

У першій половині ХХ ст. виникають також такі явища, як неореалізм і неоромантизм, що засвідчили взаємодію модернізму з іншими напрямками.

Неореалізм – літературно-мистецька течія, яка не сприймала лінійно міметичного (наслідуваного) принципу зображення «життя у формах життя».

Поставши на ґрунті класичного реалізму, представники неореалізму взяли від модернізму філософське заглиблення у проблеми особистості й світу, ліричну стихію, подолання дистанції між суб'єктом і об'єктом зображення. Дане явище виявляється в італійській, українській, російській, американській літературах ХХ ст.

Неореалізм переживає блискучий розквіт і в інших видах мистецтва: скульптурі, графіці, кінематографії.

Неоромантизм – стильова хвиля модернізму, визначальною рисою якої є спроба подолання розриву між ідеалом та дійсністю, характерною для романтизму, завдяки могутній силі особистості, здатної перетворити бажане на дійсне.

Особливе місце в літературі першої половини ХХ ст. посідає школа «потіку свідомості».

«Потік свідомості»- це засіб зображення психіки людини безпосередньо «зсередини» як складного і плинного процесу. Це поняття запозичене з психології (термін «потік свідомості» належить американському філософу і психологу Вільяму Джемсу, який порівнював свідомість людини з плином ріки, потоку, де думки і відчуття, асоціації постійно змінюються і химерно переплітаються).

Європейські письменники початку ХХ століття, все більше заглиблюючись у внутрішній світ особистості, перетворили «потік свідомості» із художнього прийому на загальний метод зображення дійсності. Саме в цьому полягає різниця між поняттям «потік свідомості» та «внутрішній монолог». У ХІХ столітті Ф.Стендаль, Л.Толстой блискуче використовували «внутрішній монолог» для розкриття душевного стану своїх героїв. (Слайд 7).

Літературна школа «потіку свідомості» виникла у першій половині ХХ століття у творчій практиці таких письменників як ірландця Джеймса Джойса та француза Марселя Пруста.

Для розкриття складного духовного життя людини ці письменники використовують різні численні спогади, внутрішні монологи, різноманітні асоціації, ліричні відступи. Література «потіку свідомості» - це одночасно і дійовий інструмент дослідження психіки сучасної людини, і ефективний засіб осмислення об'єктивної дійсності. Письменник відкриває реальний світ у його різнобарвних проявах, але через браму пам'яті окремої людини. Відновлення вражень минулого завжди відбувається через зв'язок конкретного образу минулого з уявленнями, почуттями, емоціями сучасного моменту шляхом асоціативних ланцюжків.

Головні художні здобутки «батьків» модерністської прози.

М.Пруст:

- світ зображується через призму свідомості людини;
- сутність людської природи невловима та незбагнена;
- душевний стан і враження людини піддаються витонченій деталізації;
- філософські осмислюються теми пам'яті, часу;
- людина зіштовхується з проблемою відчуження, ізоляції, самотності;
- драматичні любовні взаємовідносини.

Дж.Джойс:

- зображення фрагментарного динамічного потоку свідомості ліричного героя;
- використання відтінків різних мов, експерименти з ними;
- прийоми колористики;
- інтертекстуальність;
- сатирично-іронічне відношення до моралі сучасного суспільства, духовної атмосфери епохи.

Ф.Кафка:

- зосередженість на проблемі відчуження людини;
- конфлікт людини з таємничою і абсурдною владою;
- одночасне втілення в герої ідеї бунту і покірності, квоності і беззахисності;
- поєднання трагічного та іронічного, фантастичного та натуралістичного;
- абсурдність та надприродне в плинні повсякденного життя.

Домашнє завдання.

1. Прочитати новелу Ф.Кафки «Перевтілення» і відповісти на запитання: «З якою метою Ф.Кафка у центрі твору ставить огидну істоту?»

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.